

РЕЦЕНЗІЇ

Тетяна Коломоєць

докторка юридичних наук, професорка,
членкиня-кореспондентка НАПрН України,
заслужена юристка України, деканеса юридичного факультету
Запорізького національного університету
(Запоріжжя, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1101-8073>
Research ID: <http://www.researcherid.com/rid/M-9082-2019>
t_deputy@ukr.net

ПІДГОТОВЛЕНО ПІДРУЧНИК “НОВОГО ПОКОЛІННЯ”
З АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ*

В умовах сучасних реформаційних державотворчих і правотворчих процесів в Україні, безпосередньо пов’язаних із формуванням нового суспільства, що ґрунтується на новаційних цінностях та орієнтирах, зокрема й моделюванні практичної діяльності суб’єктів владних повноважень, у практиці розгляду й вирішення адміністративними судами публічно-правових спорів істотно актуалізується потреба у ґрунтовному аналізі та глибокому розумінні релевантних вимогам і викликам часу адміністративно-процесуальних механізмів захисту й відновлення суб’єктивних прав, свобод та інтересів, унікальності їх ресурсу. Фактично йдеться про формування нового розуміння сучасного “національного адміністративного процесу”, яке принципово відрізняється від положень правової спадщини й обумовлене об’єктивною потребою, з акцентом на постійні новаційні зміни адміністративно-правової дійсності й законодавства, належного сприйняття й оцінки всього розмаїття нових конфліктних правовідносин в адміністративному процесі. За таких умов недостатнім є лише поглиблене опанування матеріалу про сутність та особливості вирішення публічно-правових спорів адміністративними судами, з акцентом уваги на наявні доктринальні напрацювання та положення чинного законодавства.

Нагальною є потреба у зміні вектору у розумінні та застосуванні адміністративно-процесуальних норм, моделюванні успішної участі в адміністративному процесі всіх без винятку суб’єктів (учасників адміністративної справи, учасників адміністративного процесу, адміністративного суду), із реалізацією компетентностей щодо об’єктивно-

* Рецензія на підручник Михайла Смоковича, Володимира Бевзенка, *Адміністративний процес України: теорія, практика: підручник* (Бевзенко В заг ред, пер з ним і адапт Рижкова Г, вид друге, змінене, доповнене і перероблене, Дакор 2021).

го системного сприйняття, критичного осмислення та успішного розв’язання сучасних публічно-правових спорів, із детальним добором як матеріальних, так і процесуальних норм права, урахуванням судової практики, практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) та інших національних джерел. У формуванні професійного правничого середовища – “юристів змін”, здатних зрозуміти “дух” права, опанувати закони й вміло використовувати юридичну методологію для розв’язання всього розмаїття публічно-правових спорів, і полягає один із викликів для сучасної України, вирішенню якого певним чином сприяє й підготовка унікальних навчальних джерел, підручників “нового покоління”, одним із яких цілком можна вважати підручник, підготовлений провідними вітчизняними вченими-адміністративістами, експертами галузі В. Бевзенком і М. Смоковичем, який вийшов друком у Видавничому домі “Дакор”. Це вже друге видання, доповнене і перероблене.

Унікальність авторського колективу багато у чому й обумовила унікальність самої праці, оскільки вона є підсумком багаторічної науково-дослідницької, викладацької та суддівської кар’єри, що дала їм змогу поєднати висвітлення доктринальних положень стосовно розуміння “сучасного національного адміністративного процесу”, який автори цілком слушно розглядають як ‘<...> правовідносини, які утворюються щодо розгляду і вирішення адміністративними судами адміністративних справ у порядку, встановленому КАС України [Кодекс адміністративного судочинства України]’**, й узагальнень судової практики розгляду адміністративних справ, висновки їх довготривалих спостережень та участі у різноманітних наукових і законотворчих обговореннях. На відміну від наявних підручників та навчальних посібників з адміністративного процесу, підготовлених представниками різних вітчизняних освітньо-наукових шкіл упродовж останніх років, ця праця істотно відрізняється своєю практико-орієнтованістю, узгоджуючись тим самим із пріоритетною вимогою розвитку сучасного вітчизняного освітньо-наукового процесу. Усвідомлюючи всю важливість прикладного викладання адміністративного процесу, набуття особами компетентностей аналізу та вирішення публічно-правових спорів в адміністративних судах, автори підручника всі теоретичні положення доповнюють конкретними прикладами із національної судової практики, аналізом судових рішень, зокрема й ЄСПЛ, із посиланням на джерела їх запозичення, що дає змогу додатково поглибити знання і компетентності. Варто відзначити своєрідний критично-аналітичний підхід у висвітленні судової практики в адміністративних справах, а також порівняльно-правовий зріз кожного адміністративно-процесуального положення із “яскравими” прикладами реалізації сторонами, адміністративним судом, іншими

** Смокович, Бевзенко (зазначена праця).

учасниками адміністративного процесу своїх процесуальних повноважень. А особливий стиль викладу матеріалу, із акцентом на нерозривний зв'язок адміністративно-процесуальних явищ із категоріями Загального адміністративного права, дає можливість усвідомити вирішальну роль теорії адміністративного права як підґрунтя для вивчення сучасного національного адміністративного процесу, ступеня їх розвитку, прогресивності для дієвості й успішності у розв'язанні поточних відмінностей процесуальних викликів, а також захисті та відновленні суб'єктивних прав, свобод, інтересів адміністративними судами.

Достатньо обґрунтованим виглядає підхід авторів підручника до висвітлення “основного змісту і форм сучасного національного адміністративного процесу”, починаючи від його виникнення і розвитку, з оглядом основних історичних віх, теоретико-правових засад, організації, процесуального розсуду, адміністративної юрисдикції, підсудності адміністративних справ, процесуального статусу учасників, строків, судових витрат й аж до стадії розгляду адміністративних справ, із детальним аналізом кожної із них. Логічною є структурованість подання матеріалу як у межах кожного розділу (підрозділу), так і у підручнику загалом, що дає змогу поступово “занурюватися” у сутність “національного адміністративного процесу”, розуміти його різновиди, унікальність порівняно з іншими різновидами юридичного процесу. А подання у кожному підрозділі аналізу витягів із деяких нормативних актів Федеральної Республіки Німеччина (зокрема Кодексу адміністративного судочинства Федеративної Республіки Німеччина, Закону про адміністративну процедуру) та положень сучасної науки німецького адміністративного процесуального права дає можливість не тільки краще сприймати навчальний матеріал, а й набувати компетентностей порівняльно-правового аналізу фахових положень. Обґрунтовуючи об'єктивнозумовлену потребу кардинально нового підходу до розуміння сутності та форм “національного адміністративного процесу”, автори підручника зосереджують увагу не лише на висвітленні традиційних процесуальних інститутів і категорій, що є характерним для більшості навчальних джерел, а й пропонують принципово нові, серед яких: передумови захисту прав, свобод, інтересів, множинність учасників адміністративного процесу, процесуальне суміщення, критерії адміністративної юрисдикції тощо, реалізуючи тим самим тезу про ‘шанобливе ставлення до правничої спадщини, здобутків сучасної галузевої правової науки та потребу формування майбутнього національного адміністративного процесу’***.

Ґрунтовність підходу авторів до висвітлення питань “національного адміністративного процесу”, специфіка структурування та подання матеріалу, його обсяг (понад 1 200 с.), численність і розмаїття джерельної

*** Смокович, Бевзенко (зазначена праця).

бази, новаційний характер більшості положень – ось далеко невичерпний перелік ознак, які істотно відрізняють цей підручник від наявних аналогів, зумовлюють підвищений інтерес до нього як до пріоритетного джерела, що рекомендується для використання в освітньо-науковому процесі для підготовки здобувачів усіх рівнів вищої освіти за напрямом підготовки 08 “Право” спеціальністю 081 “Право”, так і до “путівника” для суддів, усіх без винятку учасників адміністративного процесу, а також усіх представників фахової правничої спільноти.

Смокович М. І., Бевзенко В. М. Адміністративний процес України : теорія, практика : Підручник. Заг. ред. д. ю. н., проф. Бевзенка В. М. Пер. з нім. і адапт. Рижкова Г. В. Видання друге, змінене, доповнене і перероблене. Київ: ВД “Дакор”, 2021. 1204 с.

У Підручнику викладено повний зміст сучасного адміністративного процесу України, пропонуються його історія, зміст, форми (провадження), інші поняття, категорії, інститути: передумови захисту в адміністративному процесі прав, свобод, інтересів, процесуальний розсуд, адміністративна юрисдикція і підсудність адміністративних справ. Охарактеризовано види й особливості учасників адміністративної справи і процесу. Описано такі процесуальні інститути, як строки, судові витрати, судові виклики і повідомлення, докази і доказування, процесуальний примус. Розкрито особливості провадження в адміністративному суді першої інстанції; надано оцінку сутності перегляду рішень адміністративних судів, інших стадій адміністративного процесу.

Друге видання зміненого, доповненого і переробленого Підручника, доповнено описанням процесуальних помилок, сутності тактики й стратегії в адміністративному процесі, розкриттям психолого-етичного виміру процесуальної поведінки учасників адміністративної справи. Обґрунтовано передумови захисту суб’єктивних прав, свобод, інтересів, процесуальні перешкоди стадій адміністративного процесу.

Видання розраховане на студентів, викладачів, науковців. Стане у нагоді юристам-практикам, адвокатам, суддям, працівникам апаратів судів, органів державної влади, державних органів, державних, комунальних підприємств, установ, організацій, органів місцевого самоврядування, органів влади Автономної Республіки Крим, інших суб’єктів владних повноважень.

